

Den Sproglige Udvikling

Tilegnelsen af tale og sprog er komplekse færdigheder og alligevel forstår babyer ord og hele sætninger, længe før de kan tale. Hvad det ekstraordinære er, er at babyer op til en alder af ti måneder har kapacitet til at lære flere sprog. Voksne derimod har store vanskeligheder med at styre grammatik og dialekter af nye sprog, fordi de er vant til lydene og koderne i deres modersmål.

Bestræbelserne på at kommunikere er meget kraftfulde og babyer udvikler mange forskellige måder at udtrykke sig selv på, før de siger deres første ord. Kropssproget er en måde, hvorpå babyer kommunikerer inden udviklingen af tale. Nogle undersøgelser har vist, at hvis man lærer babyer tegnsprog, forbedres kommunikationen og sætter dem i stand til bedre at udvikle en bedre forståelse af sproget i almindelighed. Forældre føler sig overvældet af glæde, når baby kan give tegn til, at den skal skiftes, er tørstig, sulten, træt eller har ondt.

Sprogtilegnelse øges fra enkelhed til kompleksitet gennem barndommen. Den nyfødte, for eksempel, begynder uden sprog. Men ved en alder af tre måneder, kan babyer mundaflæse og skelne mellem de forskellige talelyde. De har også udviklet et dejligt repertoire af pludrellyde. I en alder af seks måneder, kan babyer producere gentagne stavelser så som 'da-da-da'. Ved udgangen af deres første år, behersker nogle børn evnen til at sige et par enkle ord. Selv om alle babyer går i gennem de samme faser af sprogtilegnelsen, lærer hver baby lærer på sin egen måde. Nogle siger deres første ord ved ti måneder, mens andre taler når de er 20 måneder eller meget senere.

Udviklingen af de neurologiske baner i hjernen, den genetiske arv, vokal apparatets modenhed, evnen til at høre, kvaliteten af pleje og rige muligheder for at interagere socialt med andre mennesker påvirke alle tilegnelsen tale og sprog. Børn med svagere verbale evner er langt mere tilbøjelige til at opleve vanskeligheder med at opnå læsefærdigheder, når de starter skolen end de, som har fået muligheder af høj kvalitet tidligt i livet. Det er derfor, det er så vigtigt at skabe et miljø rigt på sprog helt fra begyndelsen.

Denne artikel giver en meget kortfattet beskrivelse af de mentale og sociale processer involveret i udviklingen af tale og sproglig fra fødslen til slutningen af det første år. Der vil også blive foreslået aktiviteter, der kan udføres i hjemmet eller i institutionen.

Tosprogede babyer

Det mest interessante og unikke træk ved den sproglige udvikling er, at op til en alder af ti måneder, har babyer ingen problemer med at tilegne sig de forskellige talelyde i hele spektret af det menneskelige sprog. De kan afkode et andet sprog baseret på rytmer, stress og betoning af deres eget sprog, og de kan endda skelne mellem de enkelte lyde fra et andet sprog, som voksne ikke kan. Det er først efter måneders gentagen eksponering til et bestemt sprog, at babyer synes at miste evnen til at skelne, at det ikke en

del af deres modersmål. Derfor jo tidligere babyer udsættes for forskellige sprog, des lettere er det for dem at lære dem!

Tegnsprog

Tegnsprog er et spændende og bemærkelsesværdigt redskab til udvikling af sproget. Forældre laver automatisk øjenkontakt, taler langsomt og giver barnet tid til at reagere, hvilket fremmer et godt samspil. Forældre er normalt meget gode til få mening ud af deres barns rudimentære håndbevægelser og handlinger, der udgør basen for mere verbale interaktioner senere. Tegnsprog giver også forældrene mulighed for at kommunikere mere effektivt med baby, og babyen bliver mindre frustreret, når den skal udtrykke sine behov og ønsker. Hørende babyer, der udsættes for både talesprog og tegnsprog bliver tosprogede i enkelt ords udsagn og tegn og kan med lethed skifte fra det ene system til det andet.

Undersøgelser har vist, at babyer født af døve forældre lærer tegnsprog på samme måde som talesprog. Døve forældre kan anvende overdrevne hånd og ansigts bevægelser for at formidle mening og til gengæld anvender babyer en række håndformer og bevægelser, der gradvist indsnævres til meningsfulde tegn, der anvendes af deres forældre. Hvad der er så fascinerende er, at døve børn født af hørende forældre udvikler deres eget tegnsprog til at udtrykke deres ønsker og behov. At pege, vinke og klappe er særlige former for social kommunikation, som gøre det muligt for babyen at udtrykke et bestemt ønske. For eksempel peger babyer kun på tidspunkt, hvor der er nogen omkring dem for at samle en genstand op og aflevere det til dem. De peger aldrig, når de er alene. Vinken og klappen er også sociale signaler, som angiver at visse niveauer af forståelse er opnået.

Fra gråd til tale

Gråd

Bestræbelserne på at kommunikere er meget kraftfulde, og babyer udvikler mange forskellige måder at udtrykke sig selv på, før de siger deres første ord. Gråd er den første og mest effektive form for kommunikation. Den nyfødte lærer hurtigt at gråd vil bringe mad, trøst eller selskab. Hvert barn har en unik gråd, som varierer i rytme, intensitet og toneleje. Typen af gråd kan vække specifikke fysiologiske reaktioner hos forælderen. Dette kan forklare, hvorfor forældre ofte finder gråd på grund af sult og smerte mere stressende end gråd på grund af frustration og kedsomhed. Gråd på grund af sult, for eksempel, er ofte meget rytmisk, smertegråden kan være mere intens, og gråd på grund af kedsomhed kan stoppe og starte. Forælderen reagerer som respons ved at give mad, kæle eller lege med barnet. Herved lærer baby, at kommunikationen med forældrene har været vellykket.

Baby Sprog

Forældre taler instinktivt med deres babyer, og justerer deres tale i overensstemmelse hermed. Stilen i talen, som indebærer anvendelse af højfrekvente syngende lyde, der overdriver og langstrækker vokalerne (f.eks "babyeee«) benævnes ofte babysprog. Andre funktioner omfatter overdrevne hånd eller ansigtsudtryk, fagter og brug af korte, enkle sætninger, som matcher barnets forståelsesniveau. Undersøgelser har vist, at de særlige kvaliteter af babysproget kan fremskynde de indledende stadier af den sproglige udvikling. Babyer lærer snart at skelne mellem ord med forskellige frekvenser og mellem forskellige vokaliseringer af deres forældre.

Turtagning

Turtagning er et grundlæggende fremskridt i kommunikationen mellem baby og forælderen og er mest fremtrædende i intime øjeblikke såsom når der gives mad, krammes og ved bleskift. For eksempel, baby pludrer og forælderen svarer med entusiastiske vokaliseringer og kropsbevægelser. Hvad er så interessant er, at barnet aktivt undersøger den måde, hvorpå lyde og mund bevægelser hænger sammen, og efterhånden lærer at forvente bestemte ord i respons på specifikke situationer. Dette er begyndelsen på matchningen af ord til bestemte objekter eller begivenheder såsom mad eller krammen og lægger grundstenen for den fremtidige sociale interaktion.

Pludren

Ved omkring 6 måneders alderen, eksperimenterer babyer med deres tunger, tændergane og stemmebånd til at lave alle mulige sjove lyde. Men, pludren, som er brugen af aflange lyde så som 'da-da "og" na-na «, udgør de første ord, som babyer bruger, når de begynder at tale. Pludren kræver at babyen bevæger underkæben og krøller sin tunge op forrest i mund, som de gør naturligt når de får mad. Halvfjerds procent af lydene fra alle babyer over hele verden er lavet ved hjælp af disse naturlige bevægelser, selv om lydene gradvis indsnævres til de af deres modersmål.

Første ord

Babyer (og mennesker generelt) producerer et bredt udvalg af lyde, som er vigtige for talen. Dette er fordi de har en strube, der består af to sammenkædede rør. Disse giver mulighed for et langt større repertoire af lyde end pattedyr, der kun har et enkelt rør. Men at producere de første genkendelige ord kræver en masse øvelse og indlæring. Babyer er nødt til at kontrollere deres ånde, mundformen og musklerne, som alle er ansvarlige for at der kan produceres forskellige lyde. En udvidet hukommelse spiller også en rolle i udviklingen

af talen. De første ord er normalt forbundet med erfaringer med yndlings ting eller med de mennesker, der er mest bekendte. Positive tilbagemeldinger fra forælderen giver barnet tillid til at sige dem igen og igen. Ved en alder af omkring 12 måneder, kan de fleste babyer sige et eller to ord med mening og kan efterkomme simple anmodninger, som for eksempel "Giv mig din flaske" eller kommandoer som "Rør den ikke!". De forstår også simple spørgsmål og kan pege på et par kropsdele når de bliver spurgt. Selvom de første ord kan komme på hvilket som helst tidspunkt efter ti måneder, varierer tidspunktet betydeligt mellem individuelle babyer. Meget afhænger af hjernens modenhed, kontrollen af struben og det komplekse sociale samspil mellem baby og de voksne omkring dem.

Udvikling af de sproglige veje

Forsøg med hjernescanninger har vist, at begge sider af hjernen er aktivt involveret i tilegnelsen af sproget, men at fra fødslen, er det den venstre hjernehalvdel, der spiller den ledende rolle i behandlingen af sprog og tale. Den venstre side også specialist i symbolgenkendelse (f.eks. alfabetets bogstaver) og arrangementet af bogstaver som ord. Den højre hjernehalvdel beskæftiger sig med ords vægt og toneførelse, sammenhæng og betydning. Det er klart, at sprogvejene udvikles gradvist i det første år af livet, og at hjernen er bedst i stand til at absorbere et sprog, ethvert sprog, i det første leveår. Tungen er også vigtigt for at kontrollere artikulation, selv om problemer (f.eks. folden under tungen er for stram) normalt ikke er forbundet med forsinket tale. Bevidsthed og lyde, spiller dog en vigtig rolle i udviklingen af tale og sprog. Babyer er særligt følsomme over for resonans frekvenser i talen, hvilket er grunden til at de kan skelne mellem de forskellige lyde, der udgør det menneskelige sprog. Børn, der klarer sig godt ved lydbevidsthed opgaver bliver gode til at læse og skrive, mens børn, der kæmper med det ofte ikke bliver det. Det er derfor, det er så vigtigt at tjekke barnets evne til at høre og at være opmærksomme på øreinfektioner, især hvis de bliver ved med at opstå.

Ideer til aktiviteter

Den måde, hvorpå den voksne kommunikerer og interagerer med barnet vil bestemme den vej, den sproglig udvikling tager i fremtiden. Manglende social interaktion mellem forælder og barn kan føre til sproglige forsinkelser og problemer med at lære at læse og skrive problemer, når barnet går i skole. Forældre og fagfolk kan hjælpe babyer udvikle tale-og sprogfærdigheder inden for almindelige legeaktiviteter, uden at skulle bruge ekstra tid. Der er også masser af sjove ting at lave i løbet planlagte lege perioder.

Her er et par ideer:

- Tal til din baby under daglige rutine aktiviteter såsom ved spisetid, badetid og bleskift
- Lyt til de lyde, som din baby laver og reager med ord og opmuntring, så den ved, at du lytter

- Anvend simpel tale, som er let for babyer at efterligne og give dem tid til at reagere
- Brug babysprog for at tilskynde to-vejs interaktion
- Vær opmærksom på ting og sig deres navne.
- Lave dyrelyde - babyer elsker dem!
- Syng vuggeviser, sange og remser for at introducer nye ord og tilskynde til lyttefærdigheder og gentage dem regelmæssigt
- Leg lege, der involverer tegn eller handlinger såsom "Klappe kage" og "Titte-bøh" og vis glæde ved barnets reaktion
- Læs og genlæs billed- og historiebøger, der fokuserer på lyde og rim
- Introducer babyer til store billeder og tag tid til at navngive og beskrive dem
- Ros baby efter ord, der er brugt korrekt

Af Dr. Lin Day